

Asia: VN/25055/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. 1 § Lain soveltamisala ja tavoitteet

Kemianteollisuus ry ja sen toimialayhdistykset ovat vuosikymmenien ajan olleet sitoutuneita suomalaisen huoltovarmuustyön kehittämiseen osana Suomen kokonaisturvallisuuteen perustuvaa toimintamallia. Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausuntomme ja toteamme seuraavaa:

Yleistä

Suomen huoltovarmuuden turvaamisen malli, perustuu elinkeinoelämän toimijoiden vapaaehtoiseen halukkuuteen ja kykyyn olla rakentamassa ja turvaamassa Suomen huoltovarmuutta. Huoltovarmuuden kannalta kriittiseksi määritellyt yritykset voivat toimialaliittojen kautta organisoidun poolitoiminnan kautta osallistua esimerkiksi huoltovarmuusorganisaation toimintaan tai yrityksellä voi olla sopimuksellista yhteistyötä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Kukin toimija vastaa kuitenkin itse mahdollisten varautumistoimenpiteiden toteuttamisesta tai osallistumisestaan huoltovarmuusorganisaation toimintaan haluamallaan tavalla. Yhtenä keinona sitouttaa ja motivoida elinkeinoelämää huoltovarmuuden turvaamisessa voidaan pitää sitä, että yhteisesti tunnistetaan ja määritetään toimijoiden rooli ja merkitys häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Nykytilassa tätä tukee erityisesti pooleissa tehtävä toimiala- ja toimipaikkakohtaisen varautumisen edistäminen (1390/1992 8 d §, poistetaan HE:ssä) ja tiedonsaantioikeus (1390/1992 8 e §, poistetaan HE:ssä).

Nyt lausunnolla oleva hallituksen esitys tarkastelee lähinnä Huoltovarmuuskeskuksen toiminnan organisoimista, eikä lainsäädäntöä toimivana työkaluna Suomen huoltovarmuusmallin vahvistamisessa. Luonnoksen kirjausten myötä elinkeinoelämän rooli käytännössä heikentyy. Elinkeinoelämän roolin ja sitä kautta motivaation heikkeneminen on omiaan vaikeuttamaan sopimuksellisen varautumisen toteuttamista ja kasvattaa sen kustannuksia. Onkin tärkeää edelleen tunnistaa tarpeelliseksi ja varmistaa elinkeinoelämän vapaaehtoinen sitouttaminen sekä motivoiminen huoltovarmuuden turvaamiseen. Tämän tulee näkyä hallituksen esityksen sisällössä, nyt näin ei ole. Valtioneuvosto ja Huoltovarmuuskeskus voivat asettaa toiveita elinkeinoelämälle,

mutta elinkeinoelämä vastaa kuitenkin markkinaehtoisesti välttämättömien tavaroiden ja palveluiden tuottamisesta haluamallaan tavalla. Hallituksen esitys tulee näin ollen kirjoittaa uudelleen siten, että se pohjautuu näkemykseen siitä, millainen huoltovarmuusmalli on tarkoituksenmukaista rakentaa yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa ja arvioon millaisin lainsäädännöllisin keinoin haluttua tavoitetta voidaan tukea. Hallituksen esityksessä on useita perusteltuja, pieneltä vaikuttavia muutoksia, jotka voivat kuitenkin olla merkittäviä muutoksia suhteessa nykytilaan ja rapauttaa Suomen mallia. Näin ollen muutokset suhteessa nykytilaan tulee arvioida uudelleen. Alla on esitetty joitakin pykäläkohtaisia huomioitamme tähän huoleemme liittyen.

On kannatettavaa, että pykälässä määritellään huoltovarmuuden käsite ja normaaliolojen häiriötilanteet. On syytä toki muistaa, etteivät kaikki normaaliolojen häiriötilanteet ole huoltovarmuuden kannalta kriittisiä. Huoltovarmuuden kannalta keskeiset termit on syytä määritellä lain tasolla, eikä tukeutua Sanastokeskuksen Kokonaisturvallisuuden sanaston määritelmiin. Lisäksi jatkovalmistelussa tulee varmistaa, ettei kesken olevan valmiuslain kokonaisuudistuksen ja tämän valmistelun väliin jää aukkoja.

Säännöksen perusteluissa sivulla 59 todetaan, että vuoden 2005 huoltovarmuuslaissa lakkojen aiheuttamat häiriötilanteet jätettiin soveltamisalan ulkopuolelle ja tätä rajausta ei ole tarkoitus nyt muuttaa. Kuitenkin esityksessä heti tämän jälkeen todetaan: ”Huoltovarmuus voi heikentyä, jos tuotannon, palveluiden tai kriittisen infrastruktuurin toimivuus häiriintyy tavalla, jossa väestön, talouselämän tai maanpuolustuksen välttämättömiä perustarpeita ei pystytä täyttämään.” Myös lakot voivat aiheuttaa tällaisen tilanteen.

Kuten esityksessäkin todetaan, työtaistelutilanteiden huoltovarmuuteen liittyviä vaikutuksia pyritään torjumaan ennakoon tehtävin yritysten ja viranomaisten tekemin huoltovarmuutta turvaavin toimin. Näin toki on ja pitääkin olla, mutta tässä on ollut paikoitellen isoja haasteita johtuen siitä, että huoltovarmuusasioita arvioidaan ammattiliittojen puolella niiden yksipuolisesti asettamien keskuslakkotoimikuntien kautta ja näkemykset siitä, mikä on huoltovarmuuskriittistä toimintaa eroavat usein siitä, mitä mieltä elinkeinonharjoittajat, jotka yrityksen toiminnan ja asiakaskunnan tuntevat, ovat. Näin ollen lakkojen tulisi sisältyä myös huoltovarmuuslainsäädännön fokukseen. Lakkotilanneet ovat koetelleet ja toisaalta auttaneet kehittämään Suomen huoltovarmuutta, ja Huoltovarmuuskeskus on myös käytännössä osallistunut niiden vaikutusten hallintaan huolimatta vuoden 2005 rajauksesta.

Lisäksi lainsäädännössä on viime aikoina edetty siihen suuntaan, että lakot eivät ole pelkästään työmarkkinajärjestöjen keskinäinen asia. Tästä esimerkkinä 16.6.2025 voimaantullut lakiuudistus koskien suojelutyötä (307/2025). Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä ja siksi on tärkeää sisällyttää lakot myös huoltovarmuustyöhön.

2. 2 § Huoltovarmuudesta vastaavat viranomaiset

-

3. 3 § Huoltovarmuuskeskuksen asema ja toimiala

Esitimme yleisenä huomionamme, että monet tässä luonnoksessa esitetyt muutokset ovat ongelmallisia huoltovarmuusyhteistyön kannalta. Esitetty Huoltovarmuuskeskuksen muuttaminen valtion virastoksi on seikka, jota tulee tarkastella uudelleen. Esityksessä esiin tuotu vaihtoehto nykyisen statuksen säilyttämisestä ja toimijoiden sekä heidän vastuiden tarkemmasta määrittelystä olisi syytä käydä uudelleen läpi, sillä se voisi johtaa elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteistyön kannalta toimivampaan ja joustavampaan lopputulokseen. Suomalaisen huoltovarmuustyön yksi vahvuus on ketteryys, jota nyt ehdotettu malli ei tule edistämään.

4. 4 § Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät

Pidämme hyvänä, että tässä yhteydessä on mainittu elinkeinoelämän toimialajärjestöt ja yhteistyö niiden kanssa. Poolisopimukset kun tehdään niiden kanssa ja toiminnasta vastaavat poolisihteerit ja valmiuspäälliköt hoitavat tehtäviään toimialajärjestöissä. Nyt lausunnolla olevan luonnoksen mukaa tehtävät kuitenkin muuttuvat suhteessa aiempaan asetukseen Huoltovarmuuskeskuksesta. Käytännössä tämä johtaa Huoltovarmuuskeskuksen työjärjestyksen muuttamiseen. Nykyiset poolisopimukset ja poolien toimintaohjeet perustuvat nykyiseen työjärjestykseen, joten muutos johtaa poolisopimusten ja poolien toimintaohjeiden muuttamiseen. Tämä tulee huomioida osana tähän esitykseen liittyvää vaikutusten arviointia.

5. 5 § Pääjohtaja ja johtoryhmä

-

6. 6 § Työjärjestys

-

7. 7 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus

Luonnoksen sivulla 49 todetaan, että julkisen ja yksityisen sektorin sekä järjestöjen yhteistoimintaa tehostetaan vahvistamalla nykyisen Huoltovarmuusneuvoston tehtäviä ja perustamalla uusi Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmä. Epäselväksi jää, miten tämä onnistuu, kun mukana ei olisi lainkaan elinkeinoelämän tai järjestöjen edustajia, toisin kuin nykymallissa on tilanne. Tämä on myös vastoin työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa 2024:47 todettua, jonka mukaan julkinen-yksityinen-kumppanuus on moderni ja kustannustehokas tapa hallita yhteiskunnan läpäiseviä huoltovarmuushaasteita ja -häiriöitä. Tämä edellyttää sitä, että toiminnassa mukana oleva yksityinen sektori haluaa osallistua toimintaan. Tätä voidaan edistää sellaisella ohjausmallilla, jossa yksityinen sektori on mukana ohjaamassa toimintaa. Nyt lausunnolla oleva luonnos ei tätä edistä.

8. 8 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmä

Luonnoksessa esitetty ohjausryhmän kokoonpano ja tehtävät tukevat hallinnonalojen huoltovarmuustoimien yhteensovittamista, mutta käytännössä ohjausryhmän kokoonpano on suhteessa Huoltovarmuuskeskuksen nykyiseen hallitukseen nähden erilainen, sillä ohjausryhmässä ei ole lainkaan elinkeinoelämän edustajia. Elinkeinoelämä ei olisi lainkaan edustettuna Huoltovarmuuskeskuksen ohjauksessa, vaan se nähdään ”käskyläisen” roolissa, mikä rikkoo Suomen

vahvuutena pidettyä toimintamallia. Tämä tulee johtamaan heikkenevään motivaatioon ja kasvattaa myös sopimuksellisen varautumisen kustannuksia. Käytännössä elinkeinoelämä turvaa huoltovarmuuden toteutumisen sillä valtio ei tuota esimerkiksi ruokaa, lämpöä, polttonesteitä eikä muita välttämättömiä tuotteita ja palveluita. Ministeriöt/hallinnonalat pystyvät ainoastaan kuvaamaan välttämättömät tarpeet.

9. 9 § Huoltovarmuuden yhteistyöryhmä

-

10. 10 § Huoltovarmuusneuvosto

Huoltovarmuusneuvoston kokoonpano, jossa puheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä edustavat elinkeinoelämän yrityksiä, on hyvin perusteltu. Tämä noudattaa esityksen taustalla olevaa toteamusta, että tehtävien ratkaisujen olisi oltava sellaisia, että yksityisen sektorin riittävä osallistaminen ja sitoutuneisuus huoltovarmuustyöhön pystytään säilyttämään.

Huoltovarmuusneuvoston tehtävät jäävät kuitenkin luonnoksessa liian yleisiksi, jos tarkoituksena on varmistaa elinkeinoelämän sitouttaminen huoltovarmuuden turvaamiseen. Neuvoston roolia ja tehtäviä tulee terävöittää, jotta sen rooli vahvistuisi ja sitä kautta sitouttaisi paremmin elinkeinoelämää huoltovarmuustyöhön.

11. 11 § Sektorit, poolit ja toimikunnat

Huoltovarmuusneuvoston kokoonpanon määrittelyssä sovellettua linjaa olisi syytä noudattaa myös sektoreissa, pooleissa ja toimikunnissa. Tämä on omiaan lisäämään yksityisten yritysten kiinnostusta, osallistamista ja sitoutuneisuutta.

Huoltovarmuuskeskuksen muuttaminen virastoksi pitää sisällään sen riskin, että nykymuotoinen toiminta muuttuu kankeaksi, byrokraattisesti ohjatuksi ja hidasliikkeiseksi, mikä ei ole huoltovarmuustyön etu. Lisäksi tästä kärsii myös toimialoille oleellinen niiden erityspiirteet huomioiva joustavuus. Nyt ehdotettuja muutoksia emme näe perusteltuina, sillä nykyinen poolien kanssa käytäviin tuloskeskusteluihin perustuva toimintamalli on huoltovarmuuden kannalta toimiva ja käytännönläheinen. Luonnoksessa ei myöskään ole huomioitu selvitysmies Kim Mattsonin esittämää poolien toimintaedellytysten vahvistamista tehtäviensä hoitamiseen, tämä tulee huomioida jatkovalmistelussa.

Esitämme, että sektoreiden ja poolien tehtävänjako pidettäisiin nykyisen huoltovarmuuslain 8 d §:n mukaisena, jolloin:

- sektoreiden tehtävänä on arvioida huoltovarmuuden tilaa ja edistää viranomaisten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä huoltovarmuusasioissa, ja
- pooleja (ja toimikuntia) perustetaan keskuksen ja yksityisten toimijoiden välisillä sopimuksilla huolehtimaan toimiala- ja toimipaikkakohtaisesta varautumisesta.

Lisäksi esitämme, että lakiin kirjattaisiin, että poolin puheenjohtaja edustaa aina elinkeinoelämää, ellei yksittäisessä tapauksessa toisenlaista ratkaisua katsota tarpeelliseksi esim. toimialan rakenteen vuoksi. Samoin myös vähintään puolet muista jäsenistä tulee edustaa elinkeinoelämän yrityksiä.

12. 12 § Valtion varmuusvarastointi

-

13. 13 § Valtion varmuusvarastoja koskeva päätöksenteko

-

14. 14 § Varmuusvarastoituja lääkkeitä, lääkinnällisiä laitteita, henkilösuojaimeja ja muita terveydenhuollossa käytettäviä tavaroita koskeva päätöksenteko

-

15. 15 § Tuotantovarausten ja suorituskyykyvarausten hankinta

Yritysten kannalta on oleellista, että tuotantovaraussopimukset ovat yhdenmukaisia ja ajantasaisia, olivatpa kyseessä Huoltovarmuuskeskuksen tai puolustusvoimien hankinnat. Tuotanto- ja suorituskyykyvarausten arviointi ja päivittäminen on tärkeää.

Työ- ja elinkeinoministeriön tausta-aineistossa todetaan, että yrityksillä on vastuu omasta varautumisestaan ja jatkuvuudenhallinnastaan ja että ministeriöillä on toimialojensa varautumisen johtajina lakiin perustuva asema yksityisen sektorin varautumistoiminnan varmistamisessa.

Yksityinen yritys on aina perustettu johonkin tarkoitukseen, jonka toteutumisesta sen jatkuvuus riippuu. Yksityisen yrityksen jatkuvuus ei ole itseisarvo, joten jatkuvuudenhallinta sisältää myös hallitun luopumisen toiminnan jatkamisesta joko väliaikaisesti tai pysyvästi. Tämä on normaalia elinkeinoelämän rakennemuutosta, jossa tyypillisesti lopetetaan tuotantoyksiköitä tai yrityksiä, jotka eivät muuttuneissa markkinaolosuhteissa ole enää elinkelpoisia.

Kun yrityksillä on vastuu varautumisestaan ja jatkuvuudenhallinnastaan, niillä on myös valta päättää oman toimintansa keskeyttämisestä ja lopettamisesta. Jos yksityisten yritysten halutaan joissakin olosuhteissa luopuvan tästä vallasta eli jatkavan toimintaansa olosuhteissa, joissa se ei ole liiketaloudellisesti perusteltua, ministeriöiden on toimialojensa varautumisen johtajina tehtävä niiden kanssa sopimuksia tuotanto- ja suorituskyykyvarauksista sekä päivitettävä sopimuskantaa tilanteiden muuttuessa.

Itsestään selvä asia eli ”tuotantovarauksia ja suorituskyykyvarauksia koskevat järjestelyt on tarkoitettu otettavaksi käyttöön normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa”

kannattaa poistaa, kun kyseessä on Huoltovarmuuskeskus. Ehdotamme, että pykälän teksti muutetaan muotoon:

”Huoltovarmuuskeskus voi tehdä tuotantovaraussopimuksia tai suorituskykyvarausten hankintaa koskevia sopimuksia väestön toimeentulon ja suojaamisen, elinkeinoelämän toiminnan sekä maanpuolustusta ja turvallisuutta tukevan tuotannon turvaamiseksi. Sopimuksissa tulee turvata toimittajan pitkäjänteinen intressi ja taloudellinen mahdollisuus ylläpitää ja kehittää varattua kapasiteettiaan myös normaaliolojen vallitessa tai sellaisiin palattaessa esimerkiksi Huoltovarmuuskeskuksen vähimmäistilaussitoumuksin, ylläpitomaksuin tai muutoin.”

16. 16 § Huoltovarmuusrahasto ja huoltovarmuusmaksu

Ehdotamme, että sektoreiden ja poolien toimintamenot rahoitettaisiin jatkossakin huoltovarmuusrahaston kautta, eikä niitä kytkettäisi Huoltovarmuuskeskuksen toimintamenoihin. Lisäksi katsomme, että nyt esitetty 150 miljoonan euron raja sille, että sen ylittävät kassavarat huoltovarmuusrahastossa tuloutettaisiin valtion talousarvioon, on nykyisessä nopeasti muuttuvassa varautumisen toimintaympäristössä aivan liian pieni. Ehdotamme summaa nostettavaksi 500 miljoonaan euroon.

Huoltovarmuusmaksua esitetään nostettavaksi ja tuottotavoitteeksi on asetettu 91,9 miljoonaa euroa nykyisen 36 miljoonan euron sijasta. Tämä on tarkoitus toteuttaa nykyisen kaltaisella energiaveroihin kohdistuvalla mekanismilla. Esitetty huoltovarmuusrahaston kerryttämistä koskeva ratkaisu nostaa kysymyksen, onko huoltovarmuusmaksun korottaminen pitkällä aikavälillä riittävä toimi turvaamaan rahoitus kestäväällä tavalla. Maksun nykyisten rahoituslähteiden kuluttajahinnat ovat pidemmällä aikavälillä Suomessa nousseet jo voimakkaasti ja fossiilisissa tuotteissa on nousupainetta myös pidemmällä aikavälillä tästä eteenpäin. Esitetty ratkaisu lisäisi osaltaan painetta hintojen nousuun entisestään. Lisäksi meneillään on siirtymä fossiilisista energialähteistä muihin kestäviin ja puhtaisiin energialähteisiin, jonka vuoksi on löydettävä uusia rahoituslähteitä. Kustannuksen kohdistaminen sähköön heikentäisi entisestään sähkön tuotannon ja käytön investointiympäristöä ja vähentäisi kansainvälistä kilpailukykyämme puhtaan siirtymän investoinneissa. Huoltovarmuusmaksun kertymää on vahvistettava laajentamalla rahoituspohjaa myös muihin toimintoihin. Ehdotamme, että vallitsevassa geopoliittisessa tilanteessa toimenpiteet huoltovarmuusmaksun kertymän lisäämiseksi tehdään laajentamalla veropohjaa, joskin ensin on uudelleenarvioitava maksun korotuksen tarpeellisuus.

17. 17 § Huoltovarmuusrahaston hallinto

-

18. 18 § Kirjanpito, tilintarkastus ja tilinpäätös

-

19. 19 § Lainanottovaltuus

-

20. 20 § Tuen myöntämisen yleiset edellytykset

-

21. 21 § Muissa laeissa säädettyt tuet ja korvaukset

-

22. 22 § Omaisuuden siirtyminen

-

23. 23 § Huoltovarmuuskeskuksen tiedonsaantioikeus

-

24. 24 § Tietojenantovelvollisuus

Luonnoksessa oikeus saada tietoja on muutettu velvollisuudeksi toimittaa tietoja Huoltovarmuuskeskukselle. Samalla ollaan poistamalla pooleilta oikeutta saada tietoja. Nykytilanteessa toimialajärjestöihin sijoitetut poolisihteerit kokoavat tilannekuvatiedon pooliyrityksiltä. Poolisihteerit vastaavat rajapinnasta pooliyrityksiin. Jos pooleilla ei olisi tiedonsaantioikeutta, muuttaa ehdotus merkittävästi nykyisiä menettelyjä. Tämän muutoksen vaikutukset tulee arvioida tarkoin ja nyky muodossaan ehdotettu malli ei ole hyväksyttävä. Sektoreilla ja pooleilla tulee olla jatkossakin oikeus saada tietoja samaan aikaan, kun niitä toimitetaan Huoltovarmuuskeskukselle. Lisäksi luottamuksellisia ja salassa pidettäviä tietoja luovuttavien yritysten ja toimialajärjestöjen tulee voida luottaa siihen, että niitä käsitellään asian- ja lainmukaisella tavalla koko käsittelyn ajan, riippumatta siitä mikä viranomainen tai taho niitä käsittelee. Tämä tulee selkeästi todeta säädöstekstissä linkitettynä viittauksiin tiedonhallintalakiin (906/2019) ja turvallisuusluokitteluasetukseen (1101/2019).

25. 25 § Salassa pidettävän tiedon luovuttaminen

Se, että sektorit ja poolit eivät voisi jatkossa itsenäisesti kerätä ja vaihtaa uhkatietoa toimialan sisällä ei ole hyväksyttävää. Tietojenantovelvollisuuden vastapainona tietoja luovuttavien yritysten ja elinkeinoelämän järjestöjen on voitava luottaa siihen, että niiden luovuttamia salassa pidettäviä tai luottamuksellisia tietoja käsitellään asian- ja lainmukaisella tavalla koko käsittelyn elinkaaren ajan siitä riippumatta, mikä viranomainen tai taho käsittelystä vastaa. Pelkkä toteamus siitä, että tietojen käsittely tapahtuu viranomaistoiminnan yhteydessä tai virkavastuulla ei tähän riitä, vaan tietoja luovuttavalla taholla tulee olla oikeus edellyttää tietojen turvallisuusluokittelua ja asianomaisen turvallisuusluokan mukaista käsittelyä tiedonhallintalain (906/2019) ja turvallisuusluokitteluasetuksen (1101/2019) mukaisesti. Tämä on syytä todeta säännöstekstissä nimenomaisesti ja yrityskohtaisten tietojen osalta tulee lakiin kirjata nimenomainen salassapitovelvoite. Tällä hetkellä ei ole varmuutta siitä, miten yrityskohtaisia tietoja on aiemmin käsitelty esim. lakkotilanteissa ja tämä on noussut esille niin poliittisten lakkojen kuin työehtosopimusneuvottelukierrostenkin aikana. Myöskin tilanteet, joissa yrityksen kilpailija voisi päästä käsiksi sellaiseen tietoon, jota sen ei haluta saavan, tulee estää.

Lisäksi. Säännösehdotuksen 2 momentin nojalla Huoltovarmuuskeskus ei saisi luovuttaa toiselta viranomaiselta saatuja tietoja edelleen vastoin tietoja luovutettaessa asetettuja ehtoja. tämä voi

johtaa tilanteeseen, jossa säännös periaatteessa estäisi julkistenkin tietojen luovuttamisen, mikäli luovuttava viranomaisella olisi sen kieltää. Pidämme rajoitusta tarpeettoman labeana ja esitämme, että jatkovalisteluhaetaan ratkaisua, jossa päätöksen tiedon luovuttamisesta kaikissa tilanteissa tekisi Huoltovarmuuskeskus, jolla myös olisi tällöin mahdollisuus ja velvollisuus perustella päätöksensä asianomaisille huoltovarmuusorganisaation jäsenille.

26. 26 § Virka-apu

-

27. 27 § Uhkasakko

-

28. 28 § Huoltovarmuusrikkomus

-

29. 10. luku Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

-

30. Muu asia, jonka haluatte tuoda työryhmän tietoon

Kemianteollisuus ry ja sen toimialayhdistykset ovat vuosikymmenien ajan olleet sitoutuneita suomalaisen huoltovarmuustyön kehittämiseen osana Suomen kokonaisturvallisuuteen perustuva toimintamallia. Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausuntomme ja toteamme seuraavaa:

Yleistä

Suomen huoltovarmuuden turvaamisen malli, perustuu elinkeinoelämän toimijoiden vapaaehtoiseen halukkuuteen ja kykyyn olla rakentamassa ja turvaamassa Suomen huoltovarmuutta Huoltovarmuuden kannalta kriittiseksi määritellyt yritykset voivat toimialaliittojen kautta organisoidun poolitoiminnan kautta osallistua esimerkiksi huoltovarmuusorganisaation toimintaan tai yrityksellä voi olla sopimuksellista yhteistyötä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Kukin toimija vastaa kuitenkin itse mahdollisten varautumistoimenpiteiden toteuttamisesta tai osallistumisestaan huoltovarmuusorganisaation toimintaan haluamallaan tavalla. Yhtenä keinona sitouttaa ja motivoida elinkeinoelämää huoltovarmuuden turvaamisessa voidaan pitää sitä, että yhteisesti tunnustetaan ja määritetään toimijoiden rooli ja merkitys häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Nykytilassa tätä tukee erityisesti pooleissa tehtävä toimiala- ja toimipaikkakohtaisen varautumisen edistäminen (1390/1992 8 d §, poistetaan HE:ssä) ja tiedonsaantioikeus (1390/1992 8 e §, poistetaan HE:ssä).

Nyt lausunnolla oleva hallituksen esitys tarkastelee lähinnä Huoltovarmuuskeskuksen toiminnan organisoimista, eikä lainsäädäntöä toimivana työkaluna Suomen huoltovarmuusmallin vahvistamisesta. Luonnoksen kirjausten myötä elinkeinoelämän rooli käytännössä heikentyy. Elinkeinoelämän roolin ja sitä kautta motivaation heikkeneminen on omiaan vaikeuttamaan sopimuksellisen varautumisen toteuttamista ja kasvattaa sen kustannuksia. Onkin tärkeää edelleen

tunnistaa tarpeelliseksi ja varmistaa elinkeinoelämän vapaaehtoinen sitouttaminen sekä motivoiminen huoltovarmuuden turvaamiseen. Tämän tulee näkyä hallituksen esityksen sisällössä, nyt näin ei ole. Valtioneuvosto ja Huoltovarmuuskeskus voivat asettaa toiveita elinkeinoelämälle, mutta elinkeinoelämä vastaa kuitenkin markkinaehtoisesti välttämättömien tavaroiden ja palveluiden tuottamisesta haluamallaan tavalla. Hallituksen esitys tulee näin ollen kirjoittaa uudelleen siten, että se pohjautuu näkemykseen siitä, millainen huoltovarmuusmalli on tarkoituksenmukaista rakentaa yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa ja arvioon millaisin lainsäädännöllisin keinoin haluttua tavoitetta voidaan tukea. Hallituksen esityksessä on useita perusteltuja, pieneltä vaikuttavia muutoksia, jotka voivat kuitenkin olla merkittäviä muutoksia suhteessa nykytilaan ja rapauttaa Suomen mallia. Näin ollen muutokset suhteessa nykytilaan tulee arvioida uudelleen.

Sami Nikander
Kemianteollisuus ry